

QARABAĞ REGIONUNUN SU HÖVZƏLƏRİNDƏ BIOMÜXTƏLİFLİYİN TƏDQIQININ PERSPEKTİVLƏRİ

Rafiq Qasimov

AMEA-nın Akademik Abdulla Qarayev adına Fiziologiya İnstitutu

30 ilə yaxın bir müddətdə düşmənlə tapdağı altında qalan Qarabağ torpağı, onun zəngin biomüxtəlifliyi nəinki elmi-tədqiqatlardan kənar qalmış, əksinə ekoloji terrora məruz qalaraq mənfur erməni qəsbkarları tərəfindən vəhşicəsinə istismar edilmişdir. Bu gün artıq işğaldan azad edilmiş Qarabağ ərazilərində dövlət səviyyəsində aparılan kompleks bərpa tədbirləri kontekstində alimlərimizin üzərinə böyük vəzifələr düşür. Bu vəzifələrdən biri də Qarabağ ərazilərində yerləşən su hövzələrinin biomüxtəlifliyinin, xüsusilə balıq növlərinin öyrənilməsi, saxlanması, bərpası və səmərəli istifadəsi üzrə multidissiplinar tədqiqatların aparılmasıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, işğala qədərki dövrdə Qarabağın su hövzələrinin biomüxtəlifliyinin öyrənilməsi haqda məlumatlar ümumi xarakter daşıyır və əsasən fundamental əhəmiyyəti üstünlük təşkil edirdi. İqtisadi baxımdan o dövrdə Xəzər dənizində ovlanan balıqlar ölkənin tələbatını ödədiyinə görə daxili su hövzələrinə çox əhəmiyyət verilmirdi. Qarabağın işğaldan azad olunan ərazilərində su hövzələrinin (çaylar, göllər və su anbarları) qonşu dövlətlərin əraziləri ilə əlaqələrinin olmaması onların nəzarətmə olunmayan ekoloji və antropogen təsirdən qoruyur. Bu səbəbdən postkonflikt dövründə Qarabağ su hövzələrində tədqiqatların aparılması həm biomüxtəlifliyin qorunması, həm də iqtisadi baxımdan böyük əhəmiyyətə malikdir. İlk növbədə işğaldan azad edilmiş zonalarda su hövzələrinin pasportlaşdırılması aparılmalıdır ki, bununla AR Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyində işlər artıq aparılır.

Sonrakı mərhələdə ardıcıl olaraq:

- 1) Tərtərçay, Əkərçay, Xudafərin və Suqovuşan su ambarlarında fəsilədən asılı olaraq temperaturun dəyişmə dinamikasının öyrənilməsi;
- 2) balıqların və digər su canlılarının növ tərkibi, ehtiyatları və ekoloji-fizioloji durumunun öyrənilməsi;
- 3) su yosunları, plankton və bentosun növ tərkibi və miqdarının qiymətləndirilməsi;
- 4) biomüxtəlifliyin ehtiyatlarının tənzimlənməsi yollarının araşdırılması üzrə elmi-tədqiqat işlərinin həyata keçirilməsi zəruridir.

Sonrakı dövrlərdə əldə edilən nəticələr əsasında Qarabağın su hövzələrində sənaye balıqçılığının, o cümlədən akvakulturanın inkişafına yönələn elmi əsaslandırılmış proqram hazırlanmalı və həyata keçirilməlidir.